

דף קלו.

עין משפט א.

הו"מ סימן רנ סעיף יח

עיינ לעיל דף קלה: עין משפט ו

עין משפט ב.

הו"מ סימן רנח סעיף א

א. שטר מתנת בריא שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין כיוון שכתוב בו זמן ובזמן הזה היה חי הנותן, הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו ^ט, ואין אומרים שכוונתו היתה שלא יזכה בו אלא לאחר מיתה, ואז אין במתנתו כלום ^י, שאם היה בדעתו כך לא היה כותב בו זמן.

* והוי כאילו כתב בו "מהיום" או "מעכשיו" ולאחר מיתה.

א. ב. מה שכותבים בכל המתנות ושטרי מכר מעכשיו אע"פ שיש בשטר זמן המוכיח עליו, זה רק לשופרא דמילתא, אע"פ שאינו צריך.

ואם יש בשטר קנין ^כ קונה הגוף מיד אפי' אין בו זמן ולא כתב מהיום

ט. רמב"ם פי"ב מזכיה הלכה ט"ו שפסק כר' יוסי במשנה ב"ב קל"ו ע"א שזמנו של שטר מוכיח עליו ומה שאמרו בגיטין פ"ה ע"ב שהתקין רבא בלשון הגט מיומא דנן ולעלם כדי לאפוקי מר' יוסי האומר זמנו של שטר מוכיח עליו וכן נפסק באבהע"ז סי' קמ"ד, תירץ הרי"ף דבאיסורא החמיר רבא, וכ"כ הרשב"ם ב"ב ד"ה מוכיח.

וכתב הסמ"ע בס"ק א' דאין חילוק בין נכתב הזמן בתחילת השטר או בסופו.

י. וכדאמר ליה רב הונא לרב נחמן שם ב"ב היינו טעמא דר"י, וכך פירש הסמ"ע בס"ק ב' דברי השו"ע.

ואז קנה בגוף מיד עם כתיבת ומסירת השטר לידו, שהרי בזמן שכתוב הקנהו מהיום. וברור שכל זמן שלא הגיע השטר ליד המקבל שיכול הנותן לחזור בו. סמ"ע ס"ק ג'. ואע"פ שבעלמא קימ"ל דסתם קנין כאומר מעכשיו, וקנה מיד אפי' קודם שנכתב השטר, שאני כאן כיון שהזכיר במתנה לאחר מיתה, ע"כ בעינן שיגיע השטר לידו. סמ"ע ס"ק ד'.

כ. מב"ב קל"ו ע"א, והיינו שנזכר הקנין בשטר, והטעם כמו שכתב הרמ"א אח"כ דכשיש קנין הוי כמעכשיו, אבל בעל פה כשאמר אחר ל' יום, אפי' שיש קנין לא הוי כמעכשיו כמו שכתב הסמ"ע בס"ק ד'. ובפעמוני זהב האריך ליישב מדוע בסי' קצ"ה סעיף ה' פסק מרן דאם אמר לו הקונה תקנה סודר זה ותקנה חפצין לי לאחר ל' יום לא קנה, ומדוע לא נאמר שכל קנין הוי כאומר מעכשיו. ותירץ ששם אמר בלשון תקנה חפצין לי דמשמע להבא דהיינו אחר ל' יום ולא מהני כי חזר הסודר אחר הל' יום לבעליו, אבל כאן איירי שאומר לו קבל בקנין ולא מזכיר שיקנה להבא ומשמעותו מעכשיו הקנין פועל. ועיין בפ"ת

או מעכשיו.

* שכל קנין כמעכשיו ל הוא.

עין משפט ג. חו"מ סימן רנו פעיף א

* א. הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה הרי הגוף של הבן מזמן השטר והפירות לאב עד שימות מ, ולפיכך האב אינו יכול למכור מפני שהם נתונים לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהם ברשות האב נ.

* המקדיש קרקע מהיום ולאחר מיתה או מהיום ולאחר ל' יום לא הקדיש כלל פ, שהרי אי אפשר כאן לומר גוף מהיום והפירות לאחר זמן שהרי א"כ אוכל פירות הקדש.

* הכותב כל נכסיו לאחר מהיום ולאחר מיתה ויש בהן מטלטלין או חובות צריך למוכרן ע ולקנות בדמיהן קרקע ולאכול מהם פירות כדין בעל

ס"ק ב' שהביא בשם הנו"ב תניינא חו"מ סי' מ"ז מה שתירץ על קושיא זו. אך בסמ"ע ס"ק ד' הרגיש בזה כמו שמביאו הנתיבות בס"ק א' בחידושים.

ל. ותמה בפעמוני זהב מסי' ר"ז סעיף י"ד בדינא דאסמכתא שאין מתבטלת האסמכתא אלא במקום שכתב מעכשיו אבל בקנין לחוד לא מבטל האסמכתא, וא"כ קשה הואיל והקנין הוי כמעכשיו למה לא יועיל לבד לבטל האסמכתא, דהרי כל עיקר מעכשיו שמהני משום כשנכתב אמרינן גילה דעתו שמעכשיו הקנה לו וכתב שמצא קושיא זו בשם מהר"ם גאלאנטי ותירץ שם דבמתנה שאני שגמר ומקנה באמר מעכשיו אבל במכר שאומר באם יהיה כך או יהיה כך גם בקנין לא הוי כמעכשיו, ע"ש.

מ. רמב"ם פי"ב מזכיה הלכה י"ג, ממשנה ב"ב קל"ו ע"א ופירוש שנתן לו גוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה.

נ. לשון המשנה שם, ופירש הרשב"ם דאם אינו יכול למכור גוף ופירות לגמרי מפני שכתובין גוף מעכשיו והכל לאחר מיתה, והבן אינו יכול למכור לגמרי אלא שניהם ביחד יכולים למכור לגמרי מעכשיו.

ס. משו"ת הרשב"א ח"א סי' תקס"ג. ובקצות כאן מפרש דברי הרמ"א בהקדש בדק הבית בלבד אבל הקדש עניים הוי הקדש ומותר לאכול הפירות עד אחר מיתה. וברע"א כאן כתב דבהקדש עניים איירי הרמ"א ותמה א"כ מדוע אסור לאכול הפירות ותירץ שם בשם דודו, ועיין בפעמוני זהב שהאריך בזה, ואם אמר בפירוש לבדק הבית כו"ע לא פליגי דלא מהני ההקדש אבל אם אמר להקדש סתם בזה נחלקו, וכתב בפעמוני זהב דלא קשה על רע"א בפירושו ברמ"א מיר"ד סי' רנ"ט מתורם סלע לצדקה דמותר להלותה לעצמו או לחבירו דאין צדקה כהקדש ע"ש.

ע. כמ"ש ב"ב קל"ז ע"א אין לראשון וכו' וכ"ש כאן. ונ"י שם שממנו מקור דין זה הוסיף ויש בהן מטלטלין או חובות.

בנכסי אשתו. אלא א"כ התנה הנותן שיכול לעשות בנכסיו מה שירצה כל ימי חייו.

עין משפט ד.

ח"מ סימן רנז סעיף ג.

ג. עבר האב ומכר הפירות מכורים פ עד שימות, וכשימות האב מוציא הבן או יורשיו מיד הלוקחות, ואם היו שם פירות מחוברין שמין אותם ללוקח ז ונותן הבן דמיהם, ואם היו תלושים או הגיעו ליבצר הרי הם של הלוקח.

עין משפט ה.

ח"מ סימן רנז סעיף ד.

ד. עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום ק עד שימות האב.

עין משפט ו.ז.

אה"ע סימן קמה סעיף ג.

ג. הרי זה גיטך מהיום או מעכשיו, "ולאחר" מיתה, ומת הרי זו ספק מגורשת, שמא אחר שאמר מעכשיו או מהיום, חזר בו מלשון מעכשיו או מהיום, וסמכה דעתו על לאחרי מיתה ר.

פ. שם במשנה ב"ב קל"ו ע"א. וכתב הפעמוני זהב שמירי שמכר הפירות בלבד, ולא הוי כמכר דבר שלא בא לעולם דהכא חשיב כמוכר קרקע לפירותיו הואיל ושייר הפירות לעצמו, אבל אם האב מכר גוף ופירות או מכר בסתם שאז משמע גוף ופירות לא קנה הלוקח כלום, ואפי' ירצה הלוקח לקיים המכר בפירות דוקא ע"ש.

צ. דדוקא באב לבנו שדעתו קרובה אליו מחל לו ואין היורשים מוציאים פירות אלו ממנו, אבל בסתם לוקח אין סברא זו, וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מזכיה הלכה י"ג וכך דעת הרי"ף אבל הי"א שהביא רמ"א הוא רשב"ם שכתב שאין חילוק בין אב לבן, לבן עם הלוקח.

ק. גם זה במשנה שם. ואין זה דבר שלא בא לעולם, כיון שהגוף כבר קנוי לבן, והגוף ישנו בעולם. וכתב רע"א על המשנה דה"ה אם מת הבן בחיי האב שהלוקח קנה וסיים כר"ל בגמ' וכן הלכה. ועיין בסעיף ד'.

ר. כאן לא אמר אם מתי, אלא במקום אם מתי אמר מעכשיו "ולאחר מיתה", ובזה הספק שמא אחר שאמר מעכשיו או מהיום בהמשך דיבורו שאמר ולאחר מיתה, חזר בו ממעכשיו או מהיום וע"כ ספק מגורשת, ממשנה וגמ' שם.

עין משפט ז.ט.

חור"מ סימן רנח סעיף א

א. שטר מתנת בריא שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין כיון שכתוב בו זמן ובזמן הזה היה חי הנותן, הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו ^ש, ואין אומרים שכוונתו היתה שלא יזכה בו אלא לאחר מיתה, ואז אין במתנתו כלום ^ת, שאם היה בדעתו כך לא היה כותב בו זמן.

* והוי כאילו כתב בו "מהיום" או "מעכשיו" ולאחר מיתה.

א. ב. מה שכותבים בכל המתנות ושטרי מכר מעכשיו אע"פ שיש בשטר זמן המוכיח עליו, זה רק לשופרא דמילתא, אע"פ שאינו צריך. ואם יש בשטר קנין ^א קונה הגוף מיד אפי' אין בו זמן ולא כתב מהיום או מעכשיו.

* שכל קנין כמעכשיו ^ב הוא.

ש. רמב"ם פי"ב מזכיה הלכה ט"ו שפסק כר' יוסי במשנה ב"ב קל"ו ע"א שזמנו של שטר מוכיח עליו ומה שאמרו בגיטין פ"ה ע"ב שהתקין רבא בלשון הגט מיומא דנן ולעלם כדי לאפוקי מר' יוסי האומר זמנו של שטר מוכיח עליו וכן נפסק באבהע"ז סי' קמ"ד, תירץ הרי"ף דבאיסורא החמיר רבא, וכ"כ הרשב"ם ב"ב ד"ה מוכיח. וכתב הסמ"ע בס"ק א' דאין חילוק בין נכתב הזמן בתחילת השטר או בסופו. ת. וכדאמר ליה רב הונא לרב נחמן שם ב"ב היינו טעמא דר"י, וכך פירש הסמ"ע בס"ק ב' דברי השו"ע.

ואז קנה בגוף מיד עם כתיבת ומסירת השטר לידו, שהרי בזמן שכתוב הקנהו מהיום. וברור שכל זמן שלא הגיע השטר ליד המקבל שיכול הנותן לחזור בו. סמ"ע ס"ק ג'. ואע"פ שבעלמא קימ"ל דסתם קנין כאומר מעכשיו, וקנה מיד אפי' קודם שנכתב השטר, שאני כאן כיון שהזכיר במתנה לאחר מיתה, ע"כ בעינן שיגיע השטר לידו. סמ"ע ס"ק ד'.

א. מב"ב קל"ו ע"א, והיינו שנזכר הקנין בשטר, והטעם כמו שכתב הרמ"א אח"כ דכשיש קנין הוי כמעכשיו, אבל בעל פה כשאמר אחר ל' יום, אפי' שיש קנין לא הוי כמעכשיו כמו שכתב הסמ"ע בס"ק ד'. ובפעמוני זהב האריך ליישב מדוע בסי' קצ"ה סעיף ה' פסק מרן דאם אמר לו הקונה תקנה סודר זה ותקנה חפצין לי לאחר ל' יום לא קנה, ומדוע לא נאמר שכל קנין הוי כאומר מעכשיו. ותירץ ששם אמר בלשון תקנה חפצין לי דמשמע להבא דהיינו אחר ל' יום ולא מהני כי חזר הסודר אחר הל' יום לבעליו, אבל כאן איירי שאומר לו קבל בקנין ולא מזכיר שיקנה להבא ומשמעותו מעכשיו הקנין פועל. ועיין בפ"ת ס"ק ב' שהביא בשם הנו"ב תניינא חור"מ סי' מ"ז מה שתירץ על קושיא זו. אך בסמ"ע ס"ק ד' הרגיש בזה כמו שמביאו הנתיבות בס"ק א' בחידושים.

ב. ותמה בפעמוני זהב מסי' ר"ז סעיף י"ד בדינא דאסמכתא שאין מתבטלת האסמכתא אלא במקום שכתב מעכשיו אבל בקנין לחוד לא מבטל האסמכתא, וא"כ קשה הואיל

דף קלו:

עין משפט א.ב.

הו"מ סימן רנו פעיף ה

ה. מכר הבן בחיי האב ומת הבן ואח"כ מת האב, כשימות האב קנה הלוקח^ג שאין לאב אלא פירות, וקנין פירות אינו כקנין הגוף^ד.

עין משפט ד.ה.

הו"מ סימן רמה פעיף ג

ד. אמר נכסיו לפלוני ואחריו לפלוני, ואחריו לפלוני, מת ראשון קנה שני מה שייר הראשון, מת שני קנה שלישי, מת השני בחיי הראשון הנכסים של יורשי ראשון^ה, וכן אם כבר באו נכסים ליד השני אחרי שמת הראשון, ומת השלישי בחיי השני, ישארו הנכסים אצל יורשי השני^ו.

ה. אע"פ שאין לשני אלא מה ששייר הראשון אסור^ז לראשון למכור או ליתן במתנה גוף הדבר אלא אוכל הפירות עד שימות ויזכה השני, ואם עבר הראשון ומכר או נתן במתנה הגוף, אין השני מוציא מיד הלוקחות^ח, שאין לשני לא מהגוף ולא מהפירות אלא מה ששייר הראשון. וכל המשיא עצה לראשון למכור או לתת הגוף או הפירות

והקנין הוי כמעכשיו למה לא יועיל לבד לבטל האסמכתא, דהרי כל עיקר מעכשיו שמהני משום כשנכתב אמרינן גילה דעתו שמעכשיו הקנה לו וכתב שמצא קושיא זו בשם מהר"ם גאלאנטי ותירץ שם דבמתנה שאני שגמר ומקנה באמר מעכשיו אבל במכר שאומר באם יהיה כך או יהיה כך גם בקנין לא הוי כמעכשיו, ע"ש.

ג. היינו קנה אז הכל אבל לפני מיתת האב קנה כבר הגוף דבמקום הבן הוא עומד.

ד. פירוש שלא נאמר שלא יהיה בקנין הלוקח כלום שהרי הקנה לו הבן דבר שלא בא לעולם, קמ"ל דזה אינו, שהרי גוף השדה היה של הבן מיד בשעת הנתנה, ואף שנשארו הפירות לאב הנותן, קנין פירות שנשאר לו לאו כקנין הגוף. סמ"ע ס"ק י'.

ה. מברייתא ב"ב קכ"ט ע"ב. שלא זיכה לשלישי אלא מכח השני, וכיון שלא בא ליד השני, אי אפשר לשלישי לזכות בו, שהרי כל זמן שהוא ביד הראשון הכל שלו גוף ופירי שהרי אם מכרם הוי מכר. סמ"ע ס"ק ח'.

ו. כך פירש ה"ה ברמב"ם פי"ב מזכיה הלכה ז', וכן הוא בסמ"ע ס"ק ט'.

ז. מב"ב קל"ז ע"א כרשב"ג. והטעם כדי שיקויים דברי הנותן ורצונו. סמ"ע ס"ק י'.

ח. שם ברמב"ם הלכה ט'. שלא נתן לו אלא מה ששייר בפועל.

נקרא רשע ט, ואפי' היו בהם עבדים והוציאם לחירות או כלים ועשאם תכריכים למת י שנאסרו בהנאה מעשיו קיימים.

נתן נכסיו לפלוני לעשר שנים ואחריו לפלוני, ומכרן הראשון כאן השני מוציא מיד הלקוחות כ שהרי לא נתן לראשון מתנה גמורה אלא הגבילה בזמן.

- ט. מימרא דאביי שם ב"ב ופי' רשב"ם בד"ה ערום. אבל הראשון כיון שהדין כן, והוא מוכרו או נותנו להנאתו לא נקרא רשע, משא"כ המשיאו עצה זו שאין לו הוא הנאה מכך נקרא רשע. סמ"ע ס"ק י'.
- ולפי"ז אין הבדל בין המשיא עצה למכור גוף או פירות.
- י. פירש הנ"י היינו שזרקן על המת יותר מן הצריך לו שאין בכך צד מצוה, וממילא יש בזה עבירה, כמש"כ השו"ע ביור"ד סי' שמ"ט דעובר בבל תשחית, וקמ"ל דגם בזה מעשי הראשון קיימין. סמ"ע ס"ק י"ג.
- כ. היינו אחר העשר שנים. סמ"ע ס"ק י"ד.